

УДК 37.013.42:378.09

Василь Цибулько, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Стаття присвячена дослідженню питання комунікативної компетентності як основи успішної професійної взаємодії з клієнтами соціальної роботи. Проаналізовано та співвіднесено поняття “компетенція” та “компетентність”. Визначено, що компетентність соціального працівника проявляється в набутих ним теоретичних знаннях та застосованих на практиці навичках і вміннях, його мотивації до здійснення професійної соціально-педагогічної діяльності. В роботі визначено структурні компоненти комунікативної компетенції соціального працівника, що необхідні для здійснення ефективної співпраці з клієнтами соціальної роботи.

Ключові слова: компетентність, соціальний працівник, компоненти комунікативної компетентності.

Табл. 1. Літ. 14.

Василий Цыбулько, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры социальной работы и социальной педагогики
Хмельницкого национального университета

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНОСТЬ В КОНТЕКСТЕ ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОЦИАЛЬНОГО РАБОТНИКА

Статья посвящена исследованию вопроса коммуникативной компетентности как основы успешного профессионального взаимодействия с клиентами социальной работы. Проанализированы и соотнесены понятия “компетенция” и “компетентность”. Определено, что компетентность социального работника проявляется в приобретенных им теоретических знаниях и применяемых на практике навыках и умениях, его мотивации к осуществлению профессиональной социально-педагогической деятельности. В работе определены структурные компоненты коммуникативной компетенции социального работника, которые необходимы для осуществления эффективного сотрудничества с клиентами социальной работы.

Ключевые слова: компетентность, социальный работник, компоненты коммуникативной компетентности.

Vasyl Tsybulko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Prof. of the Social Work and Social Pedagogic Department
Khmelnytsky National University

COMMUNICATIVE COMPETENCE IN THE CONTEXT OF SOCIAL WORKERS' PROFESSIONAL ACTIVITY

The article investigates communicative competence as the basis for successful professional interactions with clients of social work. Analyzed and correlated concept of “competence” and “competence”. Determined that the competence of social worker shows up in his acquired theoretical knowledge and applied skills in practice and skills, his motivation to perform professional social and educational activities. The paper defined the structural components of communicative competence of social worker required for effective cooperation with customers in social work.

Keywords: competence, social worker, components of communicative competence.

Постановка проблеми. На даний момент компетентнісний підхід є основоположним у підготовці професіоналів будь-якої сфери діяльності.

Знання, на які традиційно була зорієнтована освіта, в наш час вже не вважаються головним критерієм підготовки фахівця. Завдяки науковим дослідженням вони постійно доповнюються або навіть кардинально змінюються. Тому в сучасному суспільстві цінуються вже не тільки самі знання,

а вміння їх самостійно добути та компетентно використати.

Питання формування комунікативної компетенції у вузівській підготовці соціальних працівників є неодмінною умовою успішної професійної діяльності соціального працівника – надання соціальних послуг, що здійснюються в умовах безпосереднього спілкування та взаємодії з клієнтами соціальної роботи. Соціальна робота знаходиться у ряду професій для яких комунікації

є основним видом діяльності, а комунікативна компетентність виступає як домінуюча складова професійної освіти. Для фахового володіння такою компетенцією треба знати і вміти застосовувати її окремі компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що проблема формування комунікативної компетентності була і є предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних науковців.

Зокрема, у наукових працях учені висвітлювали та розкрили такі аспекти цієї проблеми:

- структура, функції та види спілкування (Л. Долинська, М. Єрастов, Л. Зінченко, В. Кан-Калик, А. Капська, О. Киричук, М. Корнев, А. Мудрик, Л. Савенкова, М. Тоби та ін.);

- особливості комунікативної компетенції (Н. Буртовий, Д. Годлевська, Є. Головаха, Г. Данченко, Ю. Ємельянов, Ю. Жуков, Т. Іванова, С. Козак, В. Лабунська, Т. Ладигенська, М. Лісіна, С. Макаренко, І. Макарієвська, Є. Мелібрда, О. Муравйова, В. Панфьоров, Л. Петровська, Є. Сидоренко, М. Станкін, Н. Паніна, Р. Парошина, В. Черевко та ін.);

- співвідношення знань, умінь і навичок у професійній галузі з поняттям професійної компетентності (Н. Кузьміна, А. Маркова, Л. Мітіна, А. Хуторський та ін.);

- методологічні засади спілкування (О. Бодальов, Ю. Жуков, О. Леонтьєв, Б. Ломов та ін.).

Разом із тим аналіз наявних публікацій показує, що повного визначення поняття професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи досі немає. Різноманітні підходи до трактування цього поняття свідчать про його складність і недостатню дослідженість.

Метою статті є на основі наявних наукових підходів до поняття “компетентність”, співвідношення понять “комунікація”, “компетенція” і “компетентність” у психолого-педагогічній літературі визначити компоненти структурної моделі комунікативної компетенції соціального працівника.

Виклад основного матеріалу. Комунікація (лат. *communis* – спілкуюсь з кимось) – спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвістичних (позамовних) засобів з метою передавання інформації. При обміні інформацією між двома і більше особами ми маємо справу з комунікаційним процесом.

Метою комунікаційного процесу у соціальній роботі є обмін інформацією для виявлення і вирішення проблем, сприяння створенню стратегій діяльності, спрямованих на поліпшення якості людського життя. Зазвичай обмін

інформацією проходить у формі інтерв'ю. Організація інтерв'ю зазвичай має три фази, сама вирішальна для успішної співпраці вважається перша – встановлення взаєморозуміння з клієнтом.

Зазначимо, що поняття компетентності по-різному тлумачиться вченими. Логічно розглядати компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню.

А. Хуторський підкреслює, що поняття компетентності ширше, ніж поняття знання, уміння, навички; воно містить їх у собі (хоча, зрозуміло, не йдеться про просту адитивну суму “знання” “уміння” “навички”, це поняття іншого значеннєвого ряду). Поняття компетентності охоплює не тільки когнітивну і операційно-технологічну складові, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову. Воно містить результати навчання (знання та уміння), систему ціннісних орієнтацій [13, 144].

Ми погоджуємось із твердженням А. Капської про те, що “у зміст компетентності включається рівень базової і спеціальної освіти, стаж роботи, вміння акумулювати широкий життєвий і професійний досвід, знання можливих наслідків конкретного способу впливу на особистість” [8, 24].

Тобто, компетентність, на нашу думку, є базовою характеристикою особистості, що передбачає наявність знань, умінь та навичок, пов'язаних із виконанням професійної діяльності на високому рівні. Компетентність означає не тільки професійні знання, навички та досвід у певній спеціальності, а й ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання, уміння і особистісні якості для досягнення необхідного результату.

На відміну від європейських, нам здається більш акліматизованою до наших умов позиція відомих російських педагогів В. Красевського, А. Хуторського, які розрізняють терміни “компетентність” і “компетенція”, пояснюючи, що “компетенція” в перекладі з латинського “*competentia*” означає коло питань, щодо яких людина добре обізнана, пізнала їх і має досвід. А компетентність – це поєднання відповідних знань і здібностей, що дозволяють обґрунтовано судити про певну сферу діяльності та ефективно діяти в ній [13].

Отже, компетенція – це відчужена, наперед задана соціальна вимога (норма) до підготовки людини, необхідної для його продуктивної діяльності в певній сфері; компетентність – інтеграційна характеристика особи, що відображає готовність і здатність людини

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

ефективно вирішувати задачі, які виникають перед ним у процесі діяльності.

Але під компетентністю розуміють наявність у фахівця не стільки значного обсягу знань і досвіду, скільки вмінь актуалізувати накопичені знання і вміння у потрібний момент і використати їх у процесі реалізації своїх професійних функцій. У цьому випадку компетентність виражається у здатності правильно оцінити ситуацію, що склалась і прийняти у зв'язку з цим потрібне рішення, яке дозволяє досягнути значного результату.

Аналіз наведених визначень дозволяє зробити такий висновок. Незалежно від трактування, компетентність: завжди розглядається в контексті відповідної їй діяльності; розуміється як важливе новоутворення особи, що є інтеграцією різних компетенцій людини; характеризує ступінь підготовленості людини до діяльності, характер і ефективність її здійснення; формується в ході освоєння людиною відповідної діяльності.

У середині 60-х минулого сторіччя Д. Хаймс (Dell Hymes) ввів у наукову термінологію поняття "комунікативна компетенція" (the concept of communicative competence). За Д. Хаймсом сутність комунікативної компетенції полягала у внутрішньому розумінні ситуаційної доречності мови на основі притаманних людині знань та вмінь успішного й ефективного спілкування [14].

Це поняття детально аналізується в роботах Ю. Ємельянова. Він тлумачить названу категорію як засновану на знаннях та чуттєвому досвіді, здатність особистості орієнтуватися в ситуаціях спілкування, вільно володіти вербальними і невербальними засобами спілкування, наголошуючи на тому, що така здатність передбачає соціально-психологічне навчання, тобто подальшу можливість навчатися спілкуванню. До прояву комунікативної компетентності автор також відносить уміння людини організовувати так званий міжособистісний простір у процесі ініціативного й активного спілкування з людьми [3, 106 – 207].

На думку Ю. Ємельянова, комунікативна компетентність завжди набувається в соціальному контексті. Основними факторами, що детермінують її розвиток, є життєвий досвід людини, її загальна ерудиція, мистецтво, спеціальні наукові методи.

Ю. Жуков, Л. Петровська, П. Растянников трактують комунікативну компетентність як синонім поняттю "компетентність у спілкуванні". За визначенням авторів, комунікативна компетентність – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з людьми. Отже,

визнаючи труднощі, пов'язані з пошуком точного визначення властивостей, що входять до складу комунікативної компетентності, науковці пропонують таке визначення: "Комунікативна компетентність – система внутрішніх ресурсів, необхідних для побудови ефективної комунікативної дії в певному колі ситуацій міжособової взаємодії" [4].

При спробі виділити структурні компоненти комунікативної компетентності ми також зустрічаємося з відсутністю єдиного підходу до даної проблеми.

Структура комунікативної компетентності аналізується у напрацюваннях С.В. Петрушина [11]. У вказаній структурі він вирізняє наступні компоненти: когнітивні (орієнтованість, психологічні знання і перцептивні здібності); виконавські (уміння, навички) та емоційні (соціальні установки, досвід, система уявлень, ставлення особистості).

Когнітивний компонент вказаного виду компетентності включає поглиблене самопізнання та пізнання партнерів по спілкуванню та необхідні знання різноманітних його сфер та форм. Поведінковий компонент комунікативної компетентності, на думку С.В. Петрушина, дозволяє ефективно використовувати різноманітні засоби спілкування. Обґрунтовуючи вказаний компонент дослідник посиляється на наукові підходи Ю.М. Ємельянова [3]. Як відомо, цей дослідник включає до вказаного компоненту вільне володіння вербальними та невербальними засобами соціальної поведінки. До найбільш важливих складових емоційного компоненту комунікативної компетентності С.В. Петрушин включає досвід різноманітного спілкування, позитивне самоставлення та налаштованість на партнера зі спілкування.

О.В. Сидоренко [12], враховуючи результати наукових досліджень Л.А. Петровської та Ю.М. Ємельянова, зазначає, що комунікативна компетентність включає декілька елементів, а саме: комунікативні знання, комунікативні здібності та комунікативні вміння. Комунікативні здібності дослідниця розглядає в двох аспектах: як природну обдарованість людини у спілкуванні та як комунікативну продуктивність. Дослідниця відзначає, що є люди природно обдаровані у галузі спілкування і люди, для яких найпростіші комунікативні завдання становлять велику проблему. Вона доходить висновку, що люди відрізняються один від одного комунікативною обдарованістю так само, як вони різняться своєю лінгвістичною, музичною та іншими видами обдарованості.

Комунікативні знання О.В. Сидоренко трактуються як знання про спілкування, його різновиди, фази, закономірності розвитку. Також знання про існування комунікативних методів та прийомів. До цього елементу відносяться також знання про ефективні методи спілкування по відношенню до різних людей та різних ситуацій. Також сюди відносяться знання про ступінь розвинутої у конкретної особистості тих чи інших комунікативних вмінь, та знання комунікативних методів, які найбільш ефективні у власному виконанні, а також ті методи що не є ефективними. Комунікативні вміння дослідниці також розглядає як елемент структури комунікативної компетентності [12, 65 – 69].

На думку С.Д. Максименко та М.М. Заброцького, структура комунікативної компетентності учителя має три компоненти: гностичний, конативний та емоційний.

Гностичний компонент, як стверджують вчені, включає: систему знань про сутність, структуру, функції та особливості спілкування, і професійного спілкування зокрема; знання про стилі спілкування, фонові знання, тобто загальнокультурну компетентність особистості, яка не маючи безпосереднього відношення до професійного спілкування, дозволяє вловити, зрозуміти приховані натяки, асоціації, тобто робить розуміння іншої людини більш емоційним; творче мислення яке забезпечує творчий характер спілкування.

До когнитивного компоненту вказаної компетентності, на думку дослідників, входять загальні та специфічні комунікативні уміння, які дозволяють учителю встановлювати контакт зі співрозмовником, адекватно пізнавати його внутрішні стани, керувати ситуацією взаємодії з ним, застосовувати конструктивну поведінку у конфліктних ситуаціях; культура мовлення; експресивні уміння, які забезпечують адекватний висловлюванням міміко-пантомімічний супровід; перцептивно-рефлексивні вміння, що сприяють можливості проникнення у внутрішній світ партнера.

Емоційний компонент вказаного виду компетентності включає гуманістичні установки у спілкування, готовність вступати у діалогічне спілкування з партнером; інтерес до внутрішнього світу співрозмовника, розвинуті емпатію та рефлексію; високий рівень ідентифікації з виконуваними соціальними та професійними ролями [10, 59 – 64].

Комунікативна компетентність майбутнього практичного психолога досліджувалась у роботі Н.Б. Завініченко [6]. Вказана компетентність, на

думку дослідниці, має таку структуру: гностичний компонент – система знань про сутність і структуру, функції та особливості спілкування, зокрема, знання про стилі спілкування, особливості власного стилю спілкування, фахові знання; когнітивний компонент – загальні та специфічні комунікативні вміння, які дозволяють успішно встановити контакт зі співрозмовником, керувати ситуацією взаємодії; емоційний компонент – гуманістична установка на спілкування, інтерес до іншої людини, готовність вступити з нею в особисті взаємини, розвинуті емпатія та рефлексія, адекватні вимогам професійної діяльності психоемоційні стани особистості.

Розглядаючи професійну комунікативну компетентність як фактор підвищення якості освіти, Л.С. Знікіна [7] розробила модель компетенцій менеджера за якою центром та інтегральною складовою усіх ключових компетенцій менеджера, виступає професійна комунікативна компетентність. До структури вказаної компетентності відносяться: рефлексія, яка включає професійну ідентифікацію, формування професійного менталітету; визначення свого місця у професійній стратифікації, розуміння необхідності вироблення своєї рольової та комунікативної поведінки у професійно значущих ситуаціях; міжкультурна перцепція, яка включає знання символів системи (мови та культури) в термінах у яких відбувається комунікація, особистий досвід учасників процесу комунікації, базові знання про культуру інших професійних груп; соціальна перцепція, яка включає суб'єктами розуміння поведінкових характеристик суб'єктів професійної комунікації, перенесення у сферу спілкування процедур поведінкового характеру.

Дисертаційне дослідження В.М. Кустова [9] присвячене розвитку комунікативної компетентності менеджера з оптових продажів.

Структурні складові цієї компетентності, за В.М. Кустовим є такі: когнітивний компонент (високий рівень професійної ерудиції, спеціальні професійні знання, знання психологічних закономірностей та специфіки міжособистісного спілкування, знання про застосовувані комунікативні стратегії, психологічні знання механізмів міжособистісного оцінювання та міжособистісних взаємодій).

Регулятивний компонент: різні комунікативні вміння та навички (вести діалог, полеміку, впевнювати, змінювати тактику комунікацій, розпізнавати неправдиву інформацію, захищатися від маніпуляцій; соціально-перцептивні знання та

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

вміння – швидко та точно розпізнавати людей, давати надійні прогнози їх реакцій; ауто-психологічні знання на вміння – управляти своїм станом, здійснювати емоційно-вольову регуляцію поведінки), артистичні вміння, вміння підстроюватися під співрозмовника).

Рефлексивно-статусний компонент: реалістичний Я-образ менеджера, привабливий імідж, високий рівень рефлексивної, управління соціальною дистанцією з метою володіння ініціативою у спілкуванні.

Нормативний компонент, який передбачає слідування морально-етичним нормам поведінки та спілкування.

Так, досліджуючи проблему формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету, Д. Годлевська визначає три компоненти: соціально-комунікативний (базовий) компонент передбачає наявність у соціального працівника комунікативних знань, умінь та навичок, що забезпечує усвідомленість соціальним працівником змісту його професійної діяльності; особистісно-емоційний компонент передбачає професійно-особистісні якості (рефлексія, креативність, емпатія), що визначають позицію і спрямованість соціального працівника як особистості, індивіда та суб'єкта діяльності, а також емоційний прояв цих якостей; діяльнісний (практичний) компонент включає прояв професійної комунікативної компетентності, апробованої в дії та засвоєної особистістю як найбільш ефективного чинника впливу на клієнта [2, 11]. Успішність виконання професійних функцій соціальним працівником безпосередньо залежить від наявності та рівня його комунікативних умінь, оскільки вони використовуються у якості підґрунтя успішної реалізації технологій [2, 17].

Значна увага до індивідуально-особистісних якостей як чинника формування професійно-комунікативної компетентності майбутнього фахівця, зокрема в галузі соціальної роботи, безпосередньо пов'язана з поєднанням у навчальному процесі компетентнісного підходу з особистісно-діяльнісним. За словами І. Зімної, “особистісний компонент передбачає акцент на особистості студента у навчальному процесі – його мотивах, цілях, індивідуально-психологічному складі. Виходячи з інтересів студента, його рівня знань і умінь, викладач визначає навчальну мету заняття та формує весь освітній процес з метою розвитку особистості майбутнього фахівця” [5, 75]. Дослідниця вважає, що застосування особистісно-діяльнісного підходу в процесі

формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників дає можливість активізувати внутрішні резерви особистості фахівця, яка саморозвивається: усвідомлення індивідом природних міжособистісних ситуацій, самого себе як учасника цих діяльнісних ситуацій, власних “бар'єрів” у професійному спілкуванні, дати йому концептуальний інструментарій до проблеми “Я – в соціальній ситуації тощо” [5, 77].

На основі теоретичного аналізу робіт, присвячених вивченню комунікативної компетентності, а також практичних даних, ми приходимо до висновку, що комунікативна компетентність, є складним інтегративним, цілісним психічним утворенням, визначає успішність у соціальному та професійному середовищі. У структурі комунікативної компетентності можна виділити три складові: *понятійну*, що включає в себе знання про ефективне спілкування; *операціональну*, що включає в себе комунікативні вміння, адекватні конкретним комунікативним ситуаціям; *мотиваційно-особистісну*, що містить позиції і якості, необхідні для здійснення ефективного спілкування.

Крім того, враховуючи, що комунікація – це процес спілкування, безпосередньої взаємодії, доцільним є зосередження уваги на роботах А.А. Бодалева, в яких розвивається впевненість щодо уявлення про актуальність трикомпонентної структури міжособистісної взаємодії. У рамках даних уявлень дослідник виділяє *когнітивний* (гностичний, інформаційний), *емоційний* (афективний) та *поведінковий* (практичний, регулятивний) компоненти. До когнітивного компоненту відносяться всі психічні процеси, пов'язані з пізнанням навколишнього середовища і самого себе (відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява). Емоційний компонент відображає емоційні стани, що виникають у людей в процесі взаємодії. Поведінковий компонент враховує зовнішні прояви взаємодії: результати діяльності, вчинки, міміку, жести і мову [1, 106–108].

Узагальненням результатів теоретичного аналізу нашого дослідження є структурна модель комунікативної компетентності соціального працівника, представлена у нижченаведеній таблиці 1.

Висновки. Творчо застосовуючи окремі компоненти комунікативної компетентності соціальний працівник може значно покращити рівень соціальних послуг. Усі завдання, що стоять перед соціальним працівником, вирішуються за допомогою спілкування. У процесі спілкування обмін інформацією між його учасниками

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА

Таблиця 1.

Структурна модель комунікативної компетентності соціального працівника

Складові Компоненти	Понятійна	Операціональна	Мотиваційно-особистісна
Когнітивний психічні процеси – відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уява	Знання про техніку ефективного спілкування	Вміння застосовувати знання про техніку ефективного спілкування	Діалогічна спрямованість у спілкуванні
	Усвідомлення можливих реакцій клієнта	Вміння передбачати реакції клієнтів на ситуацію взаємодії	Схильність до конструктивного вирішення конфліктної ситуації (схильність до співпраці)
	Аналіз конкретної ситуації спілкування	Врахування позиції клієнта	Здатність до децентрації
Емоційний емоційні стани	Усвідомлення власних почуттів та емоційних переживань в ситуації спілкування	Вміння управляти власним емоційним станом, контролювати емоції	Емпатичність (здатність до емпатії), позитивне самоставлення
	Розуміння емоційного стану клієнта	Співчуття, співпереживання клієнту	Розвинена рефлексивність, наявність креативності
Поведінковий зовнішні прояви взаємодії – результати діяльності, вчинки, міміка, жести і мова	Побудування спілкування на основі знань про статево-вікові, індивідуальні, психолого-емоційні особливості клієнта	Вміння стати на бік клієнта	Прогностичні здібності
	Вибір оптимального, відповідно ситуації, стилю спілкування - взаємодія на основі співпраці	Вміння компетентного вирішення конфліктів	Високий рівень комунікативної толерантності

здійснюється як на вербальному, так і невербальному рівнях. Завданням соціального працівника є створення доброзичливої обстановки, знаходження відповідного способу поведінки і спілкування з клієнтом. Для цього необхідно знати не тільки техніки ведення бесіди і правила спілкування, психологічні особливості людей і значення невербальних засобів спілкування, а й володіти такими якостями, як ввічливість, привітність, люб'язність, спрямованість на людей, терпіння, інтуїція, співчуття.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в розробці ефективних технологій формування комунікативних компетенцій фахівців соціальної роботи та впровадження їх у навчальний процес ВНЗ.

1. Бодалев А.А. Психологическое общение. – М.: Изд-во "Институт практической психологии", Воронеж: Н.П.О, "Модек", 1996. – 256 с.

2. Годлевська Д.М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.05 / Д.М. Годлевська. – К., 2007. – 23 с.

3. Емельянов Ю.Н. Теория формирования и практика совершенствования коммуникативной компетентности / Ю.Н. Емельянов. – СПб., 1999. – 403 с.

4. Жуков Ю.М. Диагностика и развитие компетентности в общении / Ю.М. Жуков, Л.А. Петровская, П.В. Растяйников. – М., 1990. – 255 с.

5. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов / И.А. Зимняя – М.: Логос, 2003. – 384 с.

6. Завініченко Н.Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього психолога системи освіти. Дис. ... канд. психол. наук. – К., 2003. – 229 с.

7. Зинкина Л.С. Профессиональная коммуникативная

РОЛЬ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ І ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

компетентность как фактор повышения качества образования менеджеров. Дис. ... д-ра псих. наук. – М., 2005. – 406 с.

8. Комунікативна професійна компетентність як умова взаємодії соціального працівника з клієнтом / [за ред. А.І. Капської]. – К.: ДЦССМ, 2003. – 87 с.

9. Кустов В.М. Развитие коммуникативной компетентности менеджеров коммерческих организаций по оптовым продажам Автореф. дис. ... канд. психол. наук. – М., 2007. – 26 с.

10. Максименко С.Д., Заброцький М.М. Технологія спілкування. Комунікативна компетентність учителя. – К.: Главник, 2005. – 112 с.

11. Петрушин С.В. Психологический тренинг в многочисленных группах от 40 до 100 человек. – М., 2000. – 256 с.

12. Сидоренко О.В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. – СПб.: Питер, 2006. – 207 с.

13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования // Ученик в общеобразовательной школе. – М.: ИОСО РАО, 2002. – С. 135 – 157.

14. Hymes D. On Communicative Competence // C.J. Brumfit and K. Johnson (eds.). The Communicative Approach to Language Teaching. London, 1979. P. 5 – 27.

Стаття надійшла до редакції 14.12.2015

УДК 378.147.381.036

Микола Курач, кандидат педагогічних наук, доцент, докторант
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, м. Київ

РОЛЬ ХУДОЖНЬО-ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ І ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті акцентується увага на важливості розвитку естетичних смаків та художніх здібностей майбутніх педагогів. Розкриваються виховні можливості художньо-проектної діяльності та обґрунтовується її вплив на професійне становлення і розвиток особистості учителя технологій.

Ключові слова: майбутні учителі технологій, виховання, розвиток, естетичні смаки, художні здібності, художньо-проектна діяльність.

Лит. 15.

Николай Курач, кандидат педагогических наук, доцент, докторант
Национального педагогического университета имени М.П. Драгоманова, г. Киев

РОЛЬ ХУДОЖЕСТВЕННО-ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАЗВИТИИ ЭСТЕТИЧЕСКИХ ВКУСОВ И ХУДОЖЕСТВЕННЫХ СПОСОБНОСТЕЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье акцентируется внимание на важности развития эстетических вкусов и художественных способностей будущих педагогов. Раскрываются воспитательные возможности художественно-проектной деятельности и обосновывается ее влияние на профессиональное становление и развитие личности учителя технологий.

Ключевые слова: будущие учителя технологий, воспитание, развитие, эстетические вкусы, художественные способности, художественно-проектная деятельность.

Mykola Kurach, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor, Doctoral
M. Drahomanov National Pedagogical University, Kyiv

ROLE OF ART AND DESIGN ACTIVITIES IN DEVELOPMENT AESTHETIC TASTES AND ARTISTIC ABILITIES OF FUTURE TECHNOLOGY TEACHERS

The article focuses on the importance of the development of aesthetic tastes and artistic abilities of future teachers. Reveals educational opportunities of the artistic and project activity and its influence on professional becoming and personal development of teachers of technology is justified.

Keywords: future teachers of technology, education, development, aesthetic taste, artistic abilities, artistic and design activities.

Постановка проблеми. Специфіка соціальних, культурно-історичних і екологічних художньо-проектної діяльності основ предметного середовища, так і високого вимагає як осмислення психологічних, рівня сформованості у майбутнього вчителя